

Slováci a mýtus ich demokratického národného obrodzenia

Branislav Michalka

3. augusta 2021 ✚ *História* ✚ *Slovenské dejiny*

Zdroj: wikimedia commons

Rok 1848 býva v slovenskej liberálno-národnej a ľavicovo-národnej historiografii prezentovaný ako národná „revolúcia“, ktorej sa zúčastnili Slováci spolu s ostatnými európskymi národmi, počas tzv. „Jari národov“. Tak tieto európske udalosti rada označuje liberálna a ľavicová tradícia. Skutočnosť však nie je taká jednoznačná. Odhliadnuc od masovej prezieravej ľahostajnosti Slovákov k udalostiam v roku 1848, tak ona menšina angažovaných Slovákov, podobne ako Chorvátov alebo obyvateľov Tirolska; ale väčšinou aj Čechov a Moravanov, stáli v tomto revolučnom boji na strane cisára, Viedne a teda kontrarevolúcie; aj keď motivácia jednotlivých národov mohla byť samozrejme odlišná.

Tento fakt predstavoval značnú traumu pre aktérov liberálnej a ľavicovej interpretácie dejín Slovákov po roku 1918, keď sa republikánska liberálna demokracia stala oficiálnou politickou doktrínou. To, čo bolo pred rokom 1918 vnímané ako pozitívum vernosti panovníkovi, sa stalo zrazu temnou škvrnou na dejinách národa. Podobne ako utajované Štúrove názory na demokraciu, Francúzsku revolúciu, či jeho pozitívny vzťah k ruskému, „samodežavnému“ monarchizmu.

Z podobného súdka „neprijemných“ názorov a skutočností by sa dali vytiahnuť názory ďalších prominentov: Bajzove kázne a články proti Francúzskej revolúcii; podobné ako aj u Hugolína Gavloviča. Ale aj Záborského protiromantické výpady voči Štúrovcom alebo Vajanského protimasarykovské, protižidovské a konzervatívne názory. Preto sa začal vyrábať mýtus o slovenskom „povstaní“ a dokonca „revolúcii“ v roku 1848. Tak boli tieto udalosti pomenované vo všetkých učebniciach po roku 1918.

Kamufláž udalostí z roku 1848 sa ukázala žiadúcou po tom, ako sa povojnová (1918) pražská (negatívna) interpretácia jazykovej a politickej separácie slovenského národa od národa českého, stala oficiálnou doktrínou. V diele profesora Arne Nováka, ale aj Slováka Milana Hodžu, bola snaha Slovákov o jazykovú nezávislosť interpretovaná krkolomne ako prejav „maďarónstva“.

Motiváciou Bajzu, Bernoláka, ale aj Štúra a Hurbana pre ich snahu odtrhnúť jazykovo a politicky Slovákov od Čechov, bolo podľa Nováka ich sympatizovanie s Uhorskom a uhorskou šľachtou, ktorej sa buď cítili byť príslušníkmi (Bernolák), alebo jej slúžili. Vznikla tak kuriózna situácia, vlečúca sa v podstate až podnes, v rámci ktorej boli jedny a tie isté osoby označované zároveň za:

- maďarónov (Čechmi a čechoslovákmi);
- panslávov a čechofilov (Maďarmi);
- kontrarevolucionárov a reakcionárov (slovenskými komunistami a ľavičiarimi, českými liberálmi);
- revolucionárov (slovenskými národnými liberálmi po roku 1918);
- vernými poddanými Habsburgovcov (Nemcami, Chorvátmi, Slovákami do roku 1918);
- zradcami revolúcie (Maďarmi, Čechmi).

Po roku 1918 vznikol podobný ideový chaos ako po roku 1989. To, čo bolo predtým interpretované ako pozitívum, stalo sa odrazu negatívom. Je samozrejmé, že nastalo kolosálne obracanie kabátov a reinterpretácia dejín; o to grotesknejšia, že na podobný obrat sa nikto nepripravoval a bolo treba doslova klamať, aby si človek uchoval pozíciu. Samotný „tatiček“ Masaryk išiel príkladom a stal sa z neho bojovník za českú samostatnosť, napriek tomu, že pred vojnou vystupoval celé desaťročia ako odporca českej samostatnosti.

Zaskočení Slováci odrazu stáli pred viacerými dilemami:

1) Zjednotenie Čechov a Slovákov sa stalo štátnou doktrínou a teda každý kto proti nemu vystupoval, bol odrazu zlý. Avšak je pravdou, že bernolákovci a štúrovci proti nemu vystupovali a to tak z národných, ako niektorí aj náboženských (katolíci verzus husitizmus) dôvodov. Ako to teda naraďovať, aby boli zároveň dobrí, teda čechoslovakistickí a pritom neklamať?

2) Vznik ČSR bol interpretovaný ako akt oslobodenia slovenského národa a to mal byť dôvod, prečo mali byť Slováci voči nemu lojálni. Ak by nebolo oslobodenie národa, nemalo by pre Slovákov ani zmysel pričlenenie k Čechom, ako k de jure – osloboditeľom. To však predpokladá jednoznačne, že bolo **čO** oslobodiť a teda existoval nejaký oslobodený samostatný národ, ktorému sa to aj patrične zdôrazňovalo. Z toho vyplýva následná dvojtvárnosť:

a) na jednej strane sa v Prahe tvrdilo, že neexistuje samostatný slovenský národ, len kmeň, čiastka národa československého, avšak za

b) vedelo sa, že Slováci vidia zmysel ČSR len v tom, že je osloboditeľom ich národa a v Prahe sa toto oslobodenie slovenského národa prízvukovalo, aby Slováci vedeli, za čo majú byť vďační.

Existoval teda vlastne slovenský národ, alebo neexistoval?

Zároveň sa tvrdilo, že boj Slovákov proti maďarskému útlaku a za národnú identitu bol správny, ale zároveň boli predstavitelia tohto odboja (Bernolák, Štúr, Vajanský a nakoniec aj Hlinka) zlými a dokonca „maďarónmi“.

Do tohto chaosu sa okrem sporov etnických pridali ešte rôzne interpretácie sociálne a politické. Slovenskí národní buditeľia boli raz konzervatívni kontrarevolucionári, milovníci uhorského zemanstva, inokedy zas pokrokoví hegeliani a kamaráti Bakunina a Friča.

Rozplieť tento gordický uzol tak, aby sa liberálne-demokratický cap nažral a národná kapusta zostala celá, sa pokúšali desiatky dejepisných akrobatov. V rýchlo sa meniacom politicko-dejinnom vývoji 20. storočia, kde životnosť jednej interpretácie často netrvá dlhšie ako 10 rokov, však podobné pokusy museli nutne zlyhať. Chaos a pretváрка pretrvali.

Navyše vzhľadom na určité ideovo politické konštanty 20. a 21. storočia musia nutne znovu vyskakovať z tejto večnej Pandorinej skrinky nezrovnalosti s realitou. A ideologické konštanty politickej korekcie dejín sú nasledovné:

- liberálna demokracia, alebo aspoň demokracia je najlepší politický systém;
- stavovská spoločnosť je zlá;
- Uhorsko bolo horšie ako Československo;
- Habsburgovci, protireformácia a štátny katolicizmus boli zlé;
- dejiny sveta spejú k stále vyššiemu a lepšiemu pokroku ľudstva;
- demokracia, sloboda, rovnosť, tolerancia, sekularizmus sú vyjadrením tohto pokroku;
- všetky deje, z ktorých vzišiel súčasný liberálne-demokratický stav je nutné interpretovať buď ako predstupne tohto stavu, alebo jeho brzdy.

Všetko, čo nesúhlasí s týmito tvrdeniami, je interpretované ako zlo. A slovenské dejiny s nimi príliš nesúhlasia. Ako sa dá rozplieť tento gordický uzol? Láhko – treba si povedať pravdu.

A pravdou je, že slovenskí buditeľia vo svojej väčšine, ak pomineme okrajových radikálov ako boli napr. Janko Král alebo Juraj Fándly, boli reálne: konzervatívci, odmietali demokraciu, revolúciu a socializmus, uvažovali o konštitučnej monarchii, podporovali cisára a legitimitu. V rokoch 1848 – 49 sa nielenže pridali na stranu Viedne a cisára, čo by sa ešte dalo interpretovať ako pragmatický ťah, ale vítali a obdivovali ruskú cársku armádu a v ruskom autokratickom cárovi Mikulášovi I. videli záchrancu. A ten skutočne nebol liberálnym demokratom. Štúrov spis *Slovanstvo a svet budúcnosti* je len potvrdením tohto konzervatívneho, protirevolučného trendu.

Od roku 1918 sa celé dejiny slovenského obrodzenia prevrátili o 180 stupňov. Za obrazom katolíckych kňazov a biskupov, luteránskych slavjanofilov a obdivovateľov samodržavia, za odporcami feminizmu a masarykovského humanizmu sa začali krvopotne a umelo hľadať nejaké „revolučné“ živly, ktoré tam neboli. Alebo sa tutlalo a zatajovalo. A tento pokrytecký kameň (spolu s ďalšími fikciami z rokov 1918, 1944, 1948, 1968 a 1989) leží slovenským dejinám na bruchu, alebo v bruchu ak chcete, tak, že si nemôžu nijako slobodne odgrgnúť.

Ak totiž existuje niečo ako národný charakter alebo inštinkt, tak potom je jeden prvok, ktorý sa v slovenskom národe opakuje s nehynúcou pravidelnosťou – tajomná príťažlivosť uprednostnenia zachovávanía (konzervovania) pred zmenou. Skrátka – nerevolučnosť. Čím skôr pochopíme vlastný naturel a prestaneme sa hrať na pokrokových, liberálnych a demokratických, tak tým skôr sa nám ulaví. Ak nie, tak potom je ešte jedna možnosť ako si ulaviť – prestať byť Slovákmi. A na tom sa už tiež pracuje.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/slovaci-a-mytus-ich-democratickeho-narodneho-obrodenia/>